

## **Referat av föredragen framförda på Manimalis konferens *Bättre folkhälsa med sällskapsdjur* den 1 juni 2009.**

### **Inledning, Birgitta Ohlsson, riksdagsledamot Folkpartiet**

Birgitta har förenat politik med djurrätt under många år. Enligt henne går det att se hur långt ett samhälle utvecklats i hur vi behandlar sällskapsdjur. Där är Sverige bra, men snarast ett u-land när det gäller att använda djur i vård och omsorg, där ligger vi långt efter länder som till exempel Israel. Manimalis och andra organisationer gör här ett viktigt arbete.

### **Äldreboendedelegationens förslag om djur i äldrevården, Barbro Westerholm, Ordförande i Äldredelegationen och riksdagsledamot Folkpartiet**

Idag finns 95.000 platser i särskilt boende i äldrevården i Sverige för patienterna med demens eller andra sjukdomar. Därtill kommer ett stort antal som bor kvar hemma för att de uppfattar det särskilda boendet som begränsande. Delegationen föreslår därför ett nytt boende där friheten och det sociala umgänget får större plats och i detta sammanhang kommer sällskapsdjuren in. Många av de särskilda boendena använder nu djur. Man har till exempel upptäckt att hundar behöver schemaläggas. De tål inte hur mycket kelande som helst.

Äldredelegationen kom därför nyligen med betänkandet, Djur i äldrevården. När förslaget utarbetades kom mycket motstånd, bland annat angående ökad smittrisk, allergier och astma. Dessa frågor går att lösa och betänkandet har därför lagts fram och är nu ute på remiss.

### **Manimalisrapporten 2009 – sällskapsdjur och samhällsnytta, Margareta Håkansson, sjukgymnast och doktorand vid Göteborgs Universitet**

Margareta redogjorde för innehållet i Manimalisrapporten. I rapporten finns statistik om sällskapsdjur antal och ekonomiska betydelse i Sverige, forskningen i Norden och en rapport från senaste IAHAIO-konferensen.

I sin presentation hävdade Margareta att djurkontakt är en universell mänsklig rättighet. Med djurkontakt menade hon dels beröring som leder till ökad trygghet, välmående och samhörighet dels livsstil som förstärker våra sociala nätverk ökar motivation och har flera goda miljöfaktorer.

Manimalisrapporten visar att Var fjärde människa har djur eller en relation till ett djur.

I Sverige har 2008:

- 16,8 % katt
- 12,8 % hund
- För häst saknas tyvärr uppgift
- Cirka 500.000 personer har smådjur, akvarier etc.

Handeln relaterad till smådjur omsätter 8,7 miljarder årligen.

Hästnäringen omsätter 45 miljarder, Zoofackhandeln omsätter 2,5 miljarder

Vissa kostnader har ökat mellan 2004 och 2008:

- Kostnader för inköp av hund, katt och smådjur ökat med 45%
- Försäkringar med 90%
- Djurmat och inköp av kringutrustningar med 24 %
- Kostnader för veterinär och övriga tjänster har ökat med 114%

Nu när djurskyddslagen förbättrats de senaste åren borde vi gå vidare och lagstifta om att alla människor har laglig rätt till djurkontakt eftersom djurkontakt kan minska den onödiga ohälsan, konstaterade Margaretha.

Rapporten innehåller dessutom en översikt av pågående nordisk forskning om sällskapsdjurens hälsofrämjande effekter.

För att forska om detta område krävs tvärvetenskaplig forskning med speciella förutsättningar, många ämnen och discipliner är inblandade. Områdets bredd blir också ett dilemma, olika metoder och traditioner krockar. Den medicinska forskningen är liten. Inget land i Norden kan redovisa en samlad bild av detta. Norge har kommit längst. I Sverige saknas en långsiktig strategi, men vi har en grundforskning inom samröret med djur och människor. SLU forskar om samröret mellan hundar, hästar och människor.

Vi saknar:

- Nationell värdering av hälsonytta
- Nationell strategi för tvärdisciplinär forskning
- Modellverksamheter

Vi har:

- Intresserade ridskolor
- Kvalitetskrav för verksamheter
- Vårdhundsutbildning med certifiering
- Viss djurunderstödd verksamhet
- Bättre djurskydd

### **Learning with horses – experiences expectation and evaluated effects, Marietta Schultz.**

Marietta redogjorde för sitt arbete med ridterapi för autistiska barn i Tyskland.

Kommunikationen mellan människa och djur har utvecklats under lång tid från båda sidor. Den mesta dialogen är icke verbal. Bland annat finns många resultat om hur beröring lugnar och stärker människor.

I hästterapi bygger det autistiska barnets aktivitet upp förtroende och en icke verbal relation vilket kan leda till att en vidare relation och språklig prestation. Barnet lär sig att språket kan ha en effekt på handling och bygger samband mellan händelser och språk i medvetandet. Barnet speglar ofta hästens beteende i terapin.

Marietta visade en film om hur barn genom att härma rörelser på en häst kan omvandla detta till kommunikation i olika stegrande övningar.

Vad händer i dialogen mellan terapeut, barn och häst.

Resultaten tyder på att den kommunikativa förmågan förbättras genom relationen till hästen. Genom att barnet sitter på hästen skapas också en dialog i rörelser genom att barnet arbetar på hästen. Det är den kroppskontakt barnet får med en häst som är nyckeln till utvecklingen. Hästen förser barnet med rytm och speciella rörelser som påverkar sinnen och som barnet kommer ihåg kroppsligt och medvetet.

## **Oxytocinets läkande hälsofrämjande effekter på människan, Kerstin Uvnäs-Moberg, professor**

Kerstins forskning är inriktad på att förklara varför umgänget med hund och katt har positiva effekter.

Effekterna av relation med djur kan delas in i två stora grupper, dels bättre social förmåga dels ett ökat lugn och lägre benägenhet att stressa.

Vi har ett stort antal kommunikativa förmågor från vårt däggdjursarv, bland annat synen, lukter, rösten tonfall och känsel. Vi har ett mycket stort däggdjurspråk där vi kommunicerar bortom medvetandet.

Vad vi möter i omvärlden avgör vilka olika delar av detta system som kommer att aktiveras, ett vanligt exempel är flyktbeteendet. Idag vet vi väldigt mycket om hur vårt medvetande fungerar, men vi har fortfarande mycket omedveten icke-verbal kommunikativ. Kerstin har studerat moder-barn relationen. Idag vet vi att ett hormon som heter oxytocin utsöndras i denna situation.

Oxytocin bildas i hjärnan och förmedlas till en mängd olika områden i hjärnan som styr sinnesförmågor och samverkar mycket med andra signalsubstanser, till exempel dopamin, som det påverkar. Här kan man se att Oxytocin kan utöva en del av de effekter som finns i våra läkemedel. Vad man också har sett att Oxytocin har långsiktiga effekter. Intressant är att många djur har exakt samma Oxytocin. Man kan se det hur olika däggdjursmammor som formar band till ungarna. Men Oxytocin är inget modershormon utan finns hos oss alla.

När Kerstin tittade på effekterna av djur i världen såg hon att man får exakt samma effekt som vid massage. Två vägar in till samma sak. Vi har ett lugn och ro-system som vi kan aktivera.

Kerstin har tillsammans med en doktorand genomfört en studie på 10 labradorer och deras ägare. Här finner man samma effekter som vid mänsklig kontakt när hundägaren och djuret har kontakt. Hos djuret sjunker pulsen och människans Oxytocin ökad lite i blodet. Cortisol, stresshormonet, sjunker.

Hade djur och människor en samverkan? ja värdena efter 15 minuter påminde om varandra.

I studien gjordes också ett frågeformulär om människans relation till sin hund och de kunde se hur svaren samvarierade med mängden Oxytocin och Cortisol som uppmättes. De jämförde även svaren med hundens uppmätta Oxytocin och det visade sig att ju mindre jobbigt det var att ta hand om hunden, ju mer man pussade sin hund, desto högre Oxytocin har hunden.

### **Resultat**

Höga nivåer av Oxytocin hos ägarna om en bra relation med hunden

Höga nivåer Cortisol om mer avståndstagande hos ägaren

Höga nivåer Oxytocin hos hunden ägaren tycker det är lätt att ta hand om hunden.

Resultaten kan användas för behandling av:

- Välbefinnande
- Dämpa stress
- Dämpa aggression
- Skapa lugn och tillit
- Öka förmågan till social tillit.

Kan hundar vara läkemedel?

Kan hundar minska behovet av lugnande medel i äldrevården?

Flera antidepressiva läkemedel och psykofarmaka frisätter Oxytocin, men hunden gör det utan biverkningar.

Det behövs flera studier och ökad vetenskaplighet för att dessa rön inte ska bli en dagslända. Man har annars inget försvar när en olycka händer.

### **Djurs positiva effekter på barn och unga med autism, Kristina Byström, adjunkt och leg. sjukgymnast och Ingrid Bertilsson, ekolog, hunddressör och leg sjukgymnast.**

Inom Skaraborg landsting bedriver Kristina och Ingrid djurassisterad psykologisk behandling. De arbetar främst med barn och ungdomar med autistiska störningar och barn med psykologiska problem på grund av funktionsnedsättning. De bedriver två behandlingsformer:

- Kosam, för ökad kommunikation och samverkan för mindre barn.
- Datten, djurassisterad terapi för äldre barn.

Barnen inom Kosam är runt 5 år, mental ålder. De Erbjuds ridning under två år i samband med barnens skola. Hästrytmen är grunden för vidare utveckling. Man satsar också mycket på att leka med barnen.

Datten riktar sig till äldre barn, ofta har de avbrutit skolan och/eller isolerat sig. Man arbetar ihop med psykoterapi och målet är att återuppta ett fungerande socialt liv.

Som grund för verksamheten ligger teorier om:

- Anknytning,
- Självutveckling och
- Biofili, teorin om kärleken till det levande.

Behandlingen bygger på

- Barnets eller ungdomens egna initiativ.
- Sociala miljöer med låga krav på prestation
- Matchning av rätt djur till rätt individ
- Djur och natur som spegling av självet.

Områden inom vilka man arbetar, är till exempel:

- Känsloregering hos barn med hjälp av djur
- Frustrationshantering, hur djur kan dämpa frustrationen hos barn.
- Kontaktskapande genom djurs interaktion med andra djur och människor.
- Bekräftelse genom olika övningar med djur.
- Att stå modell för lek och samspel

Resultat Kosam

Kognitionstest som gjordes före och efter behandlingen visade en ökad förmåga att ta till sig de möjligheter till kommunikation och samspel som finns

Språkförmågan utvecklades inte lika starkt som den kognitiva förmågan

Lek och samspel ökade väsentligt

Medvetenheten om sitt och andras beteende ökade.

Resultaten har bekräftat fem år senare.

Resultat för Datten

Träningen undanröjer hinder för psykologisk utveckling. Detta har bland annat undersökt genom utvecklingen av ungdomarnas tecknande.

## **Att leva med en assistanshund, Margareta Pantzar, ordförande för Svenska Service- och Signalhundsförbundet**

En assistanshund definieras av att den har en förare med funktionshinder.

I utbildningen av assistanshundar tillåts alla raser, de individuella kraven, som är höga, avgör. Utbildning tar cirka ett år och kostar cirka 30.000 kronor. Föraren äger hunden och står för alla kostnader. En dag i veckan kommer en tränare hem utbildar hund och ägare. Utbildningen följs upp varje år.

En assistanshund kan vara:

- Signalhund, ägarens öron. 600 hundar under utbildning och 600 i tjänst.
- De alarmerande hundarna, främst för diabetes och epilepsi. Larmar innan anfall. Sverige tidiga med diabeteshundar.
- Servicehunden hjälper de rörelsehindrade med praktiska saker.

Margareta berättade sedan om personliga erfarenheter av att ha servicehund.

Assistanshundsprojektet betalar nu hennes nya hunds utbildning, en av de första hundarna i det statliga Assistanshundsprojektet.

Assistanshundsprojektet är ett treårigt försöksprojekt och planerar att utbilda 60 hundar i Hjälpmedelinstitutets regi. Målet är att en assistanshund ska jämföras och likställas med andra hjälpmedel, t ex rullstol.

Projektets målsättning

- Att utvärdera hur användningen av samhällets resurser påverkas av assistanshundar.
- Att utbilda 60 hundar.
- Att assistanshundar ska kunna skrivas ut på recept.

## **Djur i vården och allergifrågan, Agnes Wold, professor och överläkare i klinisk bakteriologi**

Allergibegreppet har blivit något oklart. Känsломässiga effekter blandas ihop med vetenskapliga och rationella vårdmetoder. Definitionen på allergi är: förändrad reaktion hos individens immunförsvar. Individerna reagerar på helt ofarliga ämnen och ger ett inflammationsframkallande immunsvär.

IgE-medierade allergier är de som är aktuella vid samvaro med djur.

- Drabbar 30% av barnen idag
- Finns i proteiner i föda, pollen, djursekret
- Har alltid funnits i vår omgivning.
- Allergi mot det som är vanligt i vår närmiljö.
- Allergier ökar ständigt.

Allergi är en sjukdom hos immunsystemet. Allergi är en brist på toleransutvecklingen på ofarliga ämnen. Allergi orsakas inte av allergenet, dvs det ämne som immunförsvaret överreagerar på. Uttrycket Allergiframkallande medel borde skrotas. Det är inte så att om man utsätts för allergenet så blir man mer allergisk. 80% av de som är allergiska mot katt har aldrig haft katt. Det finns heller inget samband mellan att ha antikroppar mot hund och att ha hund.

Vi vet inte idag vad som orsakar allergi, mer än att det är en brist på tolerans hos immunförsvaret.

Allergi ökar i hela västvärlden och är mycket vanligare i i-länder.

Tre faktorer som skyddar mot allergiutveckling

- Stor familj
- Fattiga uppväxtförhållanden
- Uppväxt på bondgård med djur.

Tre faktorer som ökar risken att få allergi

- Liten familj
- God uppväxtmiljö
- Inga djur

Det finns alltså ingen pälsdjursallergi. Pälsdjur orsakar inte fler allergier än andra djur. För att man är allergisk mot katt behöver man inte vara allergisk mot hund.

Allergitester mäter graden av sensibiliseringen, dvs hur sensibla vi är mot olika ämnen, inte hur allergisk man är. Att vara sensibel mot ett ämne innebär inte att vi är allergiska mot det ämnet. Allergi kan bara den drabbade personen konstatera, inte avgöras med test.

Att växa upp med katt innebär troligtvis ökad sensibilisering mot katt men inte större risk att bli allergisk. I hundens fall finns inget samband mellan sensibilisering mot hund eller allergi mot hund.

Slutsatser

- Person som är allergisk mot djur bör ej utsättas för det djuret.
- Personer som är allergisk mot ett djur behöver inte vara allergisk mot annat djur.
- Sensibilisering behandlas inte.

Hundar är ett minimalt problem att använda i vården.

Kattallergi är vanligt bland den yngre befolkningen, någonstans över 10 %, vilket kan vara ett problem för personalen.

### **Hur långt har den internationella forskningen kommit? Dennis Turner, Professor och ordförande IAHAIO, Schweiz**

Professor Turner gjorde en översikt av de viktigaste studierna inom olika områden. Här nedan nämns de i sammandrag. En snabb övergripande bedömning av forskningsläget inom varje delområde gjordes också, men har utlämnats i referatet nedan.

Hälsoeffekter av att äga sällskapsdjur

- James Serpell, 1991
- Erica Friedmann, 1995
- Anderson and Jennings, 1992
- Jennings 1995
- Turner and Gutzwiller, 2001

Mentala/psykologiska hälsoeffekter av relation med sällskapsdjur.

- Turner in cooperation with others, all published in the journal Anthrozoos
- Beetz, A. & Ascione, F. 2004

Relation till sällskapsdjur och sjukvårdskostnader

- Turner, D. & Gutzwiller, F., 2001

#### Sällskapsdjurs allmänna påverkan på människan och samhället

- J. McNicolas & Collis, G., 2000

#### Sällskapsdjur och äldrevård

- Wilson, C. & Netting, F. E. 1987.
- L Hart, 1995

#### Sällskapsdjur och barns rättigheter och utveckling

- Bryant, B. 1985.
- Melson, G. & Schwarz, R. 1994.
- Rost & Hartmann. 1994.
- Covert et al. 1985
- Bodsworth och Coleman 2001

#### Sällskapsdjur och speciella grupper:

##### Barn i skolan

- Hergowich, A. et al. 2002.
- Kotrschal, K. & Ortbauer, B. 2003
- Spiegel, I. 2000

##### Äldrevård

- Många studier publicerade i Anthrozoos

#### Sällskapsdjur i arbetslivet

- Wilson, 1991
- Allen 1991